

**TYÖELÄMÄ- JA TASA-
ARVOVALIOKUNNAN LAUSUNTO
14/2010 vp**

Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2011

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 16 päivänä syyskuuta 2010 lähettänyt valtiovarainvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi valtion talousarvioesityksen vuodelle 2011 (HE 126/2010 vp). Eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 3 momentin nojalla työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on päättänyt antaa toimialaansa koskevan lausunnon talousarvioesityksestä valtiovarainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- osastopäällikkö Tuija Oivo, hallitusneuvos Päivi Kerminen ja ylitarkastaja Sari Alho, työ- ja elinkeinoministeriö
- neuvotteleva virkamies Jaana Walldén, opetus- ja kulttuuriministeriö
- apulaisosastopäällikkö Mikko Staff, johtaja Heikki Palm, finanssisihteeri Taimi Saloheimo ja ylitarkastaja Niina Kiviaho, sosiaali- ja terveysministeriö
- pääsihteeri Hannele Varsa, tasa-arvoasiain neuvottelukunta
- johtaja Katja Syvärinen, Vantaan kaupunki, työllisyyspalvelut
- johtaja Kaarina Myyri-Partanen, Etelä-Suomen aluehallintovirasto
- ylijohdaja Jorma Pitkämäki, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto

- hallintojohtaja Janne Kesälahti ja työllisyyspäällikkö Päivi Sipiläinen, Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- pääjohtaja Harri Vainio, Työterveyslaitos
- johtaja Mikko Reijonen, Lapinjärven Koulutuskeskus - Siviilipalveluskeskus
- suunnittelupäällikkö Reijo Vuorento ja erityisasiantuntija Sinikka Mikola, Suomen Kuntaliitto
- koulutus- ja työvoima-asioiden päällikkö Saana Siekkinen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- elinkeinopoliittinen asiantuntija Antti Aarnio, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
- asiantuntija Mikko Räsänen, Elinkeinoelämän keskusliitto EK
- ekonomisti Petri Malinen, Suomen Yrittäjät ry
- puheenjohtaja Lea Karjalainen, Työttömien Valtakunnallinen Yhteistoimintajärjestö TVY ry
- toiminnanjohtaja Markku Hassinen, Valtakunnallinen työpajayhdistys ry
- tiedottaja Asmo Koste, Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry
- toiminnanjohtaja Pentti Kallio, Kaarinan Työttömät ry
- toimitusjohtaja, puheenjohtaja Arto Havo, Parik-säätiö edustaen myös Valmennus- ja sosiaalipalvelusäätiö Oktetti ry:tä

- valtakunnallisen työpankkikokeilun projektipäällikkö Arne Kuusi, edustaen liikelaitos Edupolia.

- Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet
- Akava ry
 - Monika-Naiset liitto ry.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Aktiivisen työvoimapolitiikan määrärahat

Suomen talouden vähittäinen elpyminen alkaa ennusteiden mukaan vaikuttaa myönteisesti työllisyyteen vuoden 2011 aikana, jolloin työttömyyden arvioidaan laskevan 8,2 %:iin ja työllisyysasteen nousevan 69,2 %:iin.

Oletettuun työllisyyskehitykseen viitaten talousarvioesityksessä esitetään vähennettäväksi vuoden 2011 työllistämisen-, koulutus- ja erityistoimien määrärahaa 22 miljoonalla eurolla. Kun otetaan huomioon vuoden 2010 lisätalousarvioissa myönnetty 36 miljoonaa euroa, ovat vuodelle 2011 esitettävät määrärahat noin 58 miljoonaa euroa pienemmät kuin vuonna 2010.

Työttömille tarjottavista aktiivitoimenpiteistä valtaosa rahoitetaan työllisyys-, koulutus- ja erityistoimien momentilta. Valiokunta korostaa, että talouden suotuista kehittyminen on edelleen epävarmaa ja että myönteiseksi arvioitu työllisyyskehitys saattaa jäädä toteutumatta. Valiokunta pitää tärkeänä, että hallitus seuraa tarkoin työttömyyden kehittymistä ja varautuu vuonna 2011 tarvittaessa lisätalousarvion reagoimaan työllisyyskehitykseen ja mahdollisiin alueellisiin äkillisiin rakennemuutostarpeisiin.

Vuoden 2011 talousarvioesityksen mukaan valtiolle voidaan työllistää enintään 1 840 henkilöä. Näistä 40:tä henkilötyövuotta vastaava henkilöstö on kohdennettu pääkaupunkiseudun TE-toimistoihin maahanmuuttajien kotouttamisen ja työllistämisen tehostamiseen. Määrärahaa on tarkoitus käyttää myös Metsähallituksen luonnonhoitohankkeisiin ja luontokeskusten asiakaspalvelutehtäviin. Valiokunta korostaa, että valtio on monilla työttömyydestä kärsivillä syrjäseuduilla mm. Lapissa ja Itä-Suomessa merkittävä työllistäjä erityisesti taloudellisesti

vaikeana aikana, jolloin yksityinen sektori vähentää työntekijöitä. Valiokunta katsoo, että vaikeilla työttömyysalueilla tulisi voida joustaa tiukoista TE-toimistokohtaisista valtiolle työllistämisen enimmäismääristä. Valiokunta huomauttaa, että Metsähallitukseen ja luontokeskuksiin työllistäminen parantaa myös matkailupalvelujen houkuttelevuutta, millä on myönteinen vaikutus koko alueen työllisyyden kehittymiseen.

Työvoimapolitiittiset aktiivitoimenpiteet

Taantuman alkuvaiheessa vuosina 2008 ja 2009 työttömien aktivointiaste laski alimmillaan 23 %:iin, mikä johtui työttömyyden nopeasta ja yllättävästä kasvusta. Tänä vuonna aktivointiaste lähestyy taantumaa edeltävää tasoa vuonna 2009 tehtyjen määrärahalisäysten ansiosta. Alkuvuonna 2010 aktiivitoimenpiteissä oli 83 963 henkilöä, ja aktivointiasteen arvioidaan vuonna 2010 nousevan 25,9 %:iin.

Vuoden 2011 talousarvion mukainen aktivointiastearvio on 25,3 % eli 0,6 prosenttiyksikköä alempi kuin tälle vuodelle on arvioitu. Mikäli vuonna 2011 halutaan päästä samaan aktivointiasteeseen kuin kuluvana vuonna, tarvitaan aktiiviseen työvoimapolitiikkaan valiokunnan saaman selvityksen mukaan laskennallisesti lisää määrärahaa 25,9 miljoonaa euroa.

Vuoden 2010 alusta lähtien työttömien koulutusmahdollisuuksia on laajennettu mahdollistamalla työttömyysturvalla tuettu omaehtoinen koulutus. Omaehtoisen koulutuksen on aloittanut jo yli 7 000 henkilöä. Keskimäärin koulutukseen arvioidaan osallistuvan 3 100 henkilöä kuu-kaudessa. Omaehtoiseen koulutukseen osallistuvien vaikutus aktivointiasteeseen oli alkuvuonna 2010 noin 0,6 prosenttiyksikköä. Valiokunta pitää työttömien mahdollisuutta omaehtoiseen opiskeluun erittäin tärkeänä työllisyyden ja

osaavan työvoiman saamisen turvaamisessa. Valiokunta painottaa, että koulutuspaikkojen riittävydestä tulee huolehtia.

Valiokunta korostaa työvoimapoliittisten aktiivitoimenpiteiden tärkeyttä työttömyyden hoidossa ja pitkäaikaistyöttömyyteen johtavan kehityksen katkaisemisessa.

Pitkäaikaistyöttömyys

Talouden ja työllisyyden myönteisistä näkymistä huolimatta pitkäaikaistyöttömyys on kasvanut huolestuttavasti, ja yhä suurempi joukko työnhakijoita siirtyy entistä kauemmaksi työmarkkinoista. Kesäkuussa 2010 pitkäaikaistyöttömiä oli 54 900, ja määrän arvioidaan kasvavan siitä huolimatta, että kokonaistyöttömyyden kasvu pysähtyi kesäkuussa. Alueellisesti pitkäaikaistyöttömyyden kasvussa on suuria eroja. Rajuinta kasvu on ollut Varsinais-Suomessa, jossa teknologiateollisuuden rakennemuutos ja laivanrakennusteollisuuden heikko tilanne ovat johtaneet alueen työttömyyden voimakkaaseen kasvuun. Pelättävissä on, että pitkäaikaistyöttömyys ja sen aiheuttamat ongelmat kärjistyvät entisestään ja että nyt työttömänä olleista monet ajautuvat kokonaan työmarkkinoiden ulkopuolelle.

Kokemukset viime vuosikymmenen lamasta ja avoimen työttömyyden nousun seurauksista ovat varoittavia. Kaikkia silloin työttömiksi jääneitä ei ole vielä saatu kunnolla takaisin työmarkkinoille. Jo kuuden, tai nuorten kohdalla jopa kolmen, kuukauden työttömyys voi johtaa negatiivisten elämäkokemusten kasaantumiseen ja työelämän ulkopuolelle jäämiseen.

Pitkäaikaistyöttömyys on lisääntynyt vuoden aikana eniten 45—54-vuotiaiden ikäryhmässä, jossa kasvua vuoden 2009 kesäkuusta oli 4 300 henkilöä. Myös kouluttautuneiden osuus pitkäaikaistyöttömistä on noussut. Pitkäaikaistyöttömistä 42 % on pelkän peruskoulutuksen varassa, mutta keskiasteen suorittaneiden osuus on taantuman seurauksena noussut 38 %:iin ja korkeakoulutettujen osuus 10 %:iin.

Pitkäaikaistyöttömien osallistuminen työvoimakoulutukseen on suhteellisen vähäistä. Vuo-

den 2010 tammi—kesäkuussa pitkäaikaistyöttömien osuus koulutuksen aloittaneista oli vain 5,8 %. Työllistämistoimenpiteillä aloittaneista pitkäaikaistyöttömiä oli vuoden 2010 alkupuolella 30 %.

Valiokunta korostaa, että kaikki työikäiset ja -kykyiset on välttämätöntä pitää mukana työmarkkinoilla, jotta alkavan taloudellisen kasvun oloissa pystytään vastaamaan väestön ikärakenteen muuttumisen ja työvoimapulan haasteisiin. On tärkeää, että myös pitkään työmarkkinoilta poissa olleita työnhakijoita ohjataan sellaisiin työmarkkinatoimenpiteisiin, jotka ylläpitävät ja lisäävät heidän ammattitaitoaan ja jopa nostavat heidän koulutustasoaan.

Palkkatuettu työ

Palkkatuettu työ tarjoaa vaikeasti työllistyville henkilöille mahdollisuuden päästä mukaan työelämään, hankkia työkokemusta ja kehittää ammattitaitoaan niin, että heillä palkkatukijakson jälkeen on paremmat mahdollisuudet työllistyä vapaille työmarkkinoille tai hakeutua koulutukseen.

Keväällä 2010 toteutettu julkisen työvoimapalvelulain uudistus on valiokunnan saaman selvityksen mukaan vaikeuttanut joidenkin TE-toimistojen alueilla vaikeasti työllistyville työ- ja valmennuspaikkoja järjestävien yleishyödyllisten yhdistysten ja säätiöiden toimintaa, koska niiden on tulkittu harjoittavan elinkeinotoimintaa ja yhdistyksen tai säätiön omavastuuosuus tukipalkasta on noussut 50 %:iin. Omavastuuosuuden maksaminen on joillekin yhdistyksille ja säätiöille taloudellisista syistä mahdotonta, minkä vuoksi palkkatuetuista työpaikoista on joissakin tapauksissa jouduttu luopumaan.

Valiokunta toistaa lakiuudistuksesta antamassaan mietinnössä (TyVM 3/2010 vp) esittämänsä kannan, että tulkittaessa sitä, harjoittaako yhdistys tai säätiö elinkeinotoimintaa, tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, aiheuttaako yhdistyksen tai säätiön toiminta todellista kilpailu-haittaa jollekin samalla alueella toimivalle yrittäjälle.

Työ- ja elinkeinotoimistojen palvelut ovat entistä vahvemmin suuntautuneet niille työnhaki-

joille, joilla on mahdollisuus työllistyä avoimille työmarkkinoille, ja kuntien tehtävät ovat painottuneet vaikeasti työllistettävien kuntouttamiseen ja työllistämiseen. Valiokunta korostaa eri toimijoiden yhteistä vastuuta ja toimenpiteiden koordinoitua vaikeasti työllistyvän aktivointisuunnitelman laatimisessa ja työllistymispolun löytämisessä. On tärkeää rakentaa jokaiselle vaikeasti työllistyvälle yksilöllinen aktivointiohjelma ja turvata voimavarat sen toteuttamiseen. Aktivointitoimien jälkeen on räätälöidyllä palkkatuella nykyistä paremmin pystyttävä tukemaan avoimelle tai välityömarkkinoille työllistymistä.

Valiokunta katsoo myös, että perusterveydenhuollon roolia tulee vahvistaa työelämän ulkopuolella olevien terveyden ja työvalmiuksien ylläpitämisessä.

Valiokunta pitää tärkeänä, että aktiivisen työvoimapolitiikan määrärahasosassa otetaan huomioon pitkäaikaistyöttömyyden kehitys ja että pitkäaikaistyöttömyyden vähentämiseen ja ehkäisemiseen kohdennetaan riittävästi määrärahaa. Koulutus- ja sijoitustoimet saattavat olla ratkaiseva tekijä, joka auttaa työttömän takaisin työmarkkinoille.

Nuorisotyöttömyys ja nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen

Nuorten työttömyyden kasvu alkoi välittömästi talouskriisin alettua syksyllä 2008, ja se lisääntyi voimakkaasti lähes kahden vuoden ajan. Työttömyys alkoi kuitenkin laskea alkukesällä 2010, ja elokuun lopussa alle 25-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli 3 100 vähemmän kuin vuotta aikaisemmin. Työttömänä on hyvästä kehityksestä huolimatta edelleen yli 30 000 nuorta.

Nuorten työttömyyden pahinta kasvu-uhkaa kyettiin taantuman aikana rajoittamaan työvoimapolitiittisten toimenpiteiden ja koulutuspaikkojen lisäyksellä. Vuoden 2009 lisätalousarvioissa ja vuoden 2010 talousarviossa ja lisätalousarvioissa satsattiin nuorten työttömyyden vastaisiin toimiin voimakkaasti. Valiokunta pitää nuorten työllistymisen tukemiseksi toteutet-

tuja toimenpiteitä hyvinä ja tarpeellisina, mutta muistuttaa, että parantuneesta työllisyystilanteesta huolimatta nuoret tarvitsevat työllistykseen edelleen erityisiä toimenpiteitä ja tukea.

Valiokunta huomauttaa myös, että virallisten työttömyyslukujen lisäksi kokonaan palvelujärjestelmän ulkopuolella ilman työ- tai koulutuspaikkaa arvioidaan olevan useita tuhansia nuoria. Erityisesti näitä nuoria uhkaa pitkäaikaisyöttömyys, ja he ovat suuressa vaarassa syrjäytyä loppuelämäkseen. Nämä nuoret tarvitsevat syrjäytymisen ehkäisemiseksi kohdennettuja ja asiakaslähtöisiä erityisiä tukipalveluja sekä sosiaalista vahvistamista, joka tulee räätälöidä juuri heidän tarpeisiinsa sopiviksi. Nuori syrjäytyy nopeasti, minkä vuoksi nuoren ongelmiin tulee puuttua viipymättä.

Valiokunta kiinnittää erityistä huomiota sekä työmarkkinoilla että työmarkkinoiden ulkopuolella olevien nuorten ja nuorten aikuisten terveyden, hyvinvoinnin ja työhön osallistumisen parantamiseen. Tilastot osoittavat huolestuttavan muutoksen nuorten aikuisten syrjäytymisestä ja mielenterveyden häiriöistä johtuvassa työkyyttömyydessä. Valiokunta pitää tärkeänä, että nuorten ja nuorten aikuisten työelämään kiinnittymiseen ja hyvinvointiin kiinnitetään erityistä huomiota.

Nuorten työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö

Nuorten työpajat ovat alle 29-vuotiaille, työttömille nuorille tarkoitettuja työharjoittelupaikkoja, joissa nuorta voidaan tarvittaessa tukea moniammatillisesti. Vuonna 2009 työpajatoimintaan osallistui 18 000 alle 29-vuotiaasta nuorta. Heistä pajajakson jälkeen 75 prosenttia sijoittui joko koulutukseen, työhön tai muuhun aktiivitoimintaan. Etsivä nuorisotyö on erityisnuorisotyötä, jonka ensisijaisena tehtävänä on auttaa koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolella olevia alle 29-vuotiaita nuoria, jotka tarvitsevat tukea saavuttaakseen tarvitsemansa palvelut.

Talousarvioesityksessä nuorten työpajatoiminnan määrärahoja esitetään vähennettäväksi noin 2 miljoonalla eurolla 8 miljoonaan euroon. Vuoden 2010 talousarviossa nuorten työpajatoimintaan osoitettiin 9,2 miljoonaa euroa ja en-

simmaisessa lisätalousarviossa 783 500 euroa. Lisämääräraha on käytettävissä vuoden 2010—2011 kuluihin. Etsivään nuorisotyöhön budjettivaroista ja veikkausvoittovaroista esitetään yhteensä noin 6,6 miljoonaa euroa, kun vuonna 2010 etsivää nuorisotyötä tuettiin yhteensä 6,9 miljoonalla eurolla. Määrärahan vähennys perustuu valiokunnan saaman selvityksen mukaan nuorisotyöttömyyden odotettuun vähenemiseen vuonna 2011.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan monet työpajat toimivat jo nyt kapasiteettinsa ääri rajoilla eikä nuorten määrää pajoilla voida lisätä, ellei työpajojen tiloja ja muita toimintaedellytyksiä paranneta. Valiokunta pitää tärkeänä, että etsivän nuorisotyön ja nuorten työpajatoiminnan määrärahojen riittävyyttä seurataan tarkoin. Tarvittaessa työpajatoiminnan rahoitusta tulee lisätä, jotta etsivän nuorisotyön avulla "löydetyille" nuorille pystytään osoittamaan jatkotoimenpiteitä, joiden avulla he pääsevät alkuun koulutus- ja työurallaan tai yrittäjänä.

Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että nuorisotyöttömyyden kehittymistä seurataan tarkasti ja tarvittaessa nuorten työllistämiseen ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseen sekä nuorten työpajatoimintaan ja etsivään nuorisotyöhön varattuja määrärahoja lisätään.

Osaamisen kehittäminen

Vallitsevasta korkeasta työttömyydestä huolimatta monilla yrityksillä on ongelmia löytää osaavaa työvoimaa. Työvoiman tarjonta ja kysyntä eivät kohtaa. Yritykset joutuvat järjestämään täydennyskoulutusta jopa vastikään alan koulutuksen saaneille nuorille. Työvoimapoliittisten toimenpiteiden yhtenä tavoitteena taantuman aikana onkin ollut osaamisen lisääminen tulevan kasvun aiheuttamiin tarpeisiin ja työmarkkinoille kiinnittymisen nopeuttaminen.

Vuodesta 2011 lähtien työikäisen väestön määrä kääntyy laskuun ja vuosittain väheneminen on maahanmuutosta riippuen 10 000—20 000 henkilöä vuodessa. Väestökehityksen käänne voi johtaa osaavan työvoiman niukkuu-

teen ainakin joillakin aloilla ja alueilla. Valiokunta pitää tärkeänä, että ammatillisen osaamisen kehittämisen muotoja edelleen edistetään.

Yhteishankintakoulutus on työ- ja elinkeinohallinnon järjestämää työvoimakoulutusta, jonka tarkoituksena on tuoda työ ja tekijät yhteen. Koulutusohjelmat räätälöidään työnantajan tarpeiden perusteella. Järjestettävän koulutuksen rahoittavat työhallinto ja työnantaja yhdessä. Yhteishankintakoulutus työttömän työllistämiseksi tai työttömyysuhan alaisen työntekijän uudelleen kouluttamiseksi on saadun selvityksen mukaan osoittautunut toimivaksi tavaksi työllistää. Valiokunta pitää tärkeänä, että koulutusmuodon markkinointia yrityksille tehostetaan ja sen käyttöä seurataan.

Työsuojelun vastuualueen resurssit

Valtion talousarviossa esitetään työsuojelun määrärahoja vähennettäväksi noin 2,8 miljoonalla eurolla vuonna 2011. Aluehallintovirastojen työsuojelun vastuualueiden toimintaan esitetään yhteensä 24,9 miljoonan määrärahaa, kun vuonna 2010 aluehallintovirastojen käytössä oli 27,7 miljoonaa euroa.

Työsuojeluvastuualueet ovat valiokunnalle arvionaan esittäneet, että ilman henkilöstön vähennyksiä vuoden 2011 määrärahat eivät riitä tulossopimuksissa sovitun mukaisiin palkkausmenoihin. Ilman 500 000 euron lisärahoitusta työsuojelun vastuualueella joudutaan harkitsemaan koko henkilökunnan lomauttamista jopa 2 viikoksi.

Sosiaali- ja terveysministeriön poliittinen johto on valiokunnan saaman selvityksen mukaan hyväksynyt työsuojelun henkilöstömäärän vähentämisen tuottavuusohjelman vuoksi 25 henkilötyövuodella vuoden 2015 loppuun mennessä. Työsuojelun henkilöstömäärä on siten vuoden 2015 lopussa 431 henkilötyövuotta. Määrärahakehityksestä johtuen henkilöstön määrää on kuitenkin jo nyt jouduttu vähentämään 33 henkilötyövuoden verran 423 henkilötyövuoteen. Mahdolliset lomautukset pienentäisivät käytettävissä olevia henkilöstöresursseja entisestään.

Valiokunta korostaa, että työsuojelun vastuualueiden valvontakenttä on erittäin laaja ja monipuolinen ja niille on viime vuosina annettu lukuisia uusia ja entistä vaativampia valvontatehtäviä. Työsuojelun vastuualueet suuntaavat valvontaa työntekijöiden terveyden ja turvallisuuden kannalta tärkeimmille toimialoille sekä kohteisiin, joissa varmistetaan työlainsäädännön vähimmäisvaatimusten noudattaminen. Tavoitteena on vuoteen 2011 mennessä lisätä työpaikoille tehtäviä tarkastuksia 50 prosenttia. Työsuojeluviranomaisten uutena haasteena ovat harmaan talouden estämiseen liittyvät monipuoliset tehtävät.

Aluehallintouudistuksen yhteydessä on tuottavuuden kehittämiseksi ja tehtävien uudelleen järjestämiseksi tarkoitettu etsiä aluehallintovirastojen eri vastuualueiden välisiä rajapintoja ja niihin liittyviä yhteistyön kehittämismahdollisuuksia. Saadun selvityksen mukaan työsuojeluhallinnossa näitä synergiaetuja ei ole juurikaan saatavissa. Valiokunta painottaa, että yhteistyön kehittämismahdollisuuksien selvittäminen tai yhteistyön luominen ei saa käytännössä merkitä työsuojelupiirien omiin tehtäviin käytettävien voimavarojen vähenemistä edes määrääkaisesti.

Valiokunta on aluehallintouudistuksesta antamassaan lausunnossa (TyVL 12/2009 vp) pitänyt välttämättömänä työsuojelutoiminnan laadun ja tehokkuuden turvaamiseksi, että työsuojelutoimintaan kohdennetaan enintään edellä mainittu 25 henkilötyövuoden vähennys vuoteen 2015 mennessä.

Valiokunta esittää, että henkilöstöresurssien turvaamiseksi työsuojelun vastuualueen määrärahaa lisätään 500 000 eurolla.

Työterveyslaitoksen toimintaedellytysten turvaaminen

Työterveyslaitos tekee ensiarvoisen tärkeää tutkimus- ja kehitystyötä, jolla tuetaan työhyvinvointia ja työurien jatkamista. Sen tuottamaa tietoa ja asiantuntija-apua tarvitaan kipeästi, jotta Suomi selviytyy hankalasta taloustilanteesta ja

väestön ikärakenteen muutoksen haasteista mahdollisimman hyvin.

Työterveyslaitos on uudessa strategiassaan asettanut tavoitteekseen luoda ratkaisuja, joilla työstä syntyy hyvinvointia. Työstä kumpuava taloudellinen, sosiaalinen, henkinen ja fyysinen hyvinvointi näkyvät sekä yksittäisten ihmisten elämässä, työyhteisöissä että koko yhteiskunnassa. Kun työ on terveellistä, turvallista ja mielekästä, työn tekijät voivat hyvin ja innostus työn tekemiseen säilyy. Samalla sairauspoissaolot, ennenaikainen eläkkeelle jääminen ja työelämästä syrjäytyminen vähenevät ja työn tuottavuus paranee.

Valtion tuottavuusohjelma on edellyttänyt Työterveyslaitokselta 81 henkilötyövuoden vähentämistä vuosina 2008–2011. Tuottavuusohjelman lisäksi Työterveyslaitoksen valtionapuun tehtiin vuonna 2010 pysyvä 2 miljoonan euron tasovähennys, jonka seurauksena laitos joutuu tasapainottamaan talouttaan mm. henkilöstökuluja vähentämällä. Tuottavuusohjelman toisen vaiheen suunnitelmassa vuosille 2012–2015 on esitetty edelleen 70 henkilötyövuoden henkilöstön vähennystarve. Nämä toimet kokonaisuutena vähentävät merkittävästi tutkimus- ja kehittämistyötä ja asiantuntemusta, jonka Työterveyslaitos voi tarjota työelämän kehittämiseen.

Valiokunta korostaa Työterveyslaitoksen työn merkitystä suomalaisen työelämän kehittäjänä ja pitää tärkeänä, että Työterveyslaitoksen edellytykset suorittaa nykyiset tehtävänsä turvaan. Samalla valiokunta toistaa aiemmissa lausunnoissaan (mm. TyVL 18/2008 vp) esittämänsä näkemykset valtion tuottavuusohjelman kohdentamisesta Työterveyslaitokseen.

Tasa-arvon edistäminen

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on lausunnossaan (TyVL 16/2009 vp) pitänyt tärkeänä, että talousarvion laadinnan pohjaksi kaikissa ministeriöissä tarkastellaan sukupuolinäkökulmasta oman hallinnonalan toimintaa ja määrärahojen jakautumista sekä asetetaan konkreettisia tavoit-

teita tasa-arvon edistämiseksi hallinnonalan toiminnassa.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että suuri osa ministeriöiden talousarvioesitykseen kirjaamista tasa-arvotavoitteista on vuodesta toiseen samassa muodossa. Valiokunta toteaa tyydytyksellä, että vuoden 2011 talousarvioesityksessä oikeusministeriö, sisäasiainministeriö ja puolustusministeriö ovat kuitenkin lisänneet ja konkretisoineet tasa-arvotavoitteitaan.

Hallituksen tasa-arvo-ohjelmaa koordinoidaan sosiaali- ja terveysministeriöstä, jonka yhteydessä tasa-arvoviranomaiset toimivat. Hallitusohjelman ja hallituksen tasa-arvo-ohjelman tavoitteena on mm., että tasa-arvotyötä toteuttavien viranomaisten ja naisjärjestöjen toiminnan edellytyksiä ja resursseja vahvistetaan. Tasa-arvotyötä toteuttavien viranomaisten toimintamäärärahoja leikattiin vuodesta 2009 vuoteen 2010 yhteensä 29 %. Määräraha on palautettu vuoden 2011 talousarvioon. Valiokunta pitää esitystä myönteisenä.

Monika-Naiset liitto ry:n toiminnan tukeminen

Monika-Naiset liitto on eri etnisiin ryhmiin kuuluvien naisjärjestöjen kattojärjestö, joka on perustettu vuonna 1998. Liiton tarkoituksena on auttaa maahanmuuttajanaisten ja -lasten kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Toiminnan tavoitteena on ehkäistä syrjäytymistä sekä edistää maahanmuuttajanaisten kansalaistaitoja, tasavertaista osallistumista ja osallisuutta suomalaisessa yhteiskunnassa.

Monika-Naiset liitolla on toimintaa useilla paikkakunnilla Suomessa. Toimintaperiaatteena on tarjota matalan kynnyksen ohjaus- ja neuvontapalveluja, kuten ryhmä- ja vertaistoimintaa, ja toiminnallista suomen kielen opiskelua sekä tukea ja ohjata naisia koulutus- ja työmarkkinoille. Liitto tarjoaa matalan kynnyksen palveluita myös väkivaltaa kokeneille maahanmuuttajanasille ja lapsille. Liitolla on salaisessa osoitteessa toimiva Mona-koti hengenvaarassa oleville naisille ja tytöille koko maasta. Kaikkiaan liitto ta-

voittaa vuosittain toiminnallisten yksiköidensä kautta noin 5 000 maahanmuuttajanaista ja -lasta.

Vuonna 2009 Monika-Naiset liiton kokonaisbudjetti oli 1,3 miljoonaa euroa. Liitolla ei ole pysyvää rahoitusta toiminnalleen, vaan toiminta rahoitetaan useista eri lähteistä saatujen määräaikaisten ja lyhytaikaisten projektiaavustusten turvin. Raha-automaattiyhdistys on tukenut liiton toimintaa vuodesta 2008 lähtien 80 000 euron yleisavustuksella ja vuodesta 2005 lähtien 84 000 euron kohdennetulla avustuksella. Lisäksi Raha-automaattiyhdistys on myöntänyt tukea erilaisiin projekteihin.

Valiokunnan saaman tiedon mukaan Raha-automaattiyhdistys on pääsääntöisesti luopumassa yhdistysten yleisavustuksista. Raha-automaattiyhdistyksen ohjeellisen avustussuunnitelman mukaan Monika-Naiset liitolle ei myönnetä yleisavustusta eikä kohdennettua avustusta vuonna 2011, minkä vuoksi liiton perustoiminnan rahoitus on vaarassa.

Valiokunta pitää Monika-Naiset liiton toimintaa maahanmuuttajanaisten kotouttamisessa ja auttamisessa yhteiskunnallisesti erittäin merkittävänä ja sen toiminnan turvaamista pysyvän rahoituksen turvin tärkeänä. Eduskunnassa onkin vireillä lakialoite, jonka mukaan Monika-Naiset liiton toiminnan jatkuminen ja sen edelleen kehittäminen tulisi varmistaa pysyvällä valtion rahoituksella samoin periaattein kuin Naisjärjestöjen keskusliiton ja Naisjärjestöt yhteistyössä ry:n toiminta.

Valiokunta esittää, että talousarvioon varataan 100 000 euroa myönnettäväksi valtionavustuksena Monika-Naiset liitto ry:lle.

Lausunto

Lausuntonaan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

TyVL 14/2010 vp — HE 126/2010 vp

Helsingissä 15 päivänä lokakuuta 2010

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Arto Satonen /kok	Jari Larikka /kok
vpj.	Jukka Gustafsson /sd	Markus Mustajärvi /vas
jäs.	Anna-Maja Henriksson /r	Sanna Perkiö /kok
	Arja Karhuvaara /kok	Paula Sihto /kesk
	Johanna Karimäki /vihr	Seppo Särkiniemi /kesk
	Merja Kuusisto /sd (osittain)	Katja Taimela /sd
	Merja Kyllönen /vas	Jyrki Yrttiaho /vas (osittain)
	Esa Lahtela /sd	vjäs. Tuomo Puumala /kesk (osittain).

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

neuvotteleva virkamies Marjaana
Kinnunen.

ERIÄVÄ MIELIPIDE 1

Perustelut

Talousarvioesitys rakentuu hyvin epävarmoille oletuksille. Kansainvälisen talouden epävakaus heijastuu myös Suomeen monin tavoin. Vaikka taloudessa tapahtuisi selkeämpi muutos parempaan, näkyy se työllisyyskehityksessä ja työttömyyden alenemisessa vasta vuoden, puolentoista päästä. Pitkäaikaistyöttömyys kasvaa, vaikka kokonaistyöttömyys kääntyisikin laskuun. Virallinen optimismi voi mureta äkkiä, jos maailmantalouden lama lähtee toiselle kierrokselle.

Määrätietoista elvytystä tulee jatkaa parantamalla veroratkaisulla pienituloisten asemaa, turvaamalla riittävä panostus työllisyystoimiin etenkin työ- ja elinkeinoministeriön sektorilla ja tukemalla kuntien taloutta. Viime laman aikana tehtyjä virheitä ei ole varaa toistaa jälkihoidossakaan.

Hallituksen epäoikeudenmukainen hyvä tulotuloksille painottunut veroale tulee maksuun nyt. Veropohja on kaventunut ja verotuksen painopiste siirtynyt kuntatasolle ja välillisiin veroihin sekä palvelumaksuihin. Se kohtelee epäoikeudenmukaisesti kädessä suuhun elävää pienituloista kansalaista. Pienituloisille suunnatut huojennukset palautuvat välittömästi takaisin kierto. Sen sijaan hyvätulot eivät käytä veronalennuksia kulutukseen vaan varallisuutensa kartuttamiseen.

Yhden vuoden aikana (2008—2009) tuloon ja varallisuuteen perustuva verotulo valtiolle laski viisi miljardia euroa. Veropohjaa on kavennettu ja ohennettu vaarallisella tavalla, ja se on keskeinen syy valtion velkaantumiseen. Lyhyen ajan sisällä valtionvelka kaksinkertaistuu. Korotason noustessa velanhoitokulut nousevat niin suuriksi, että talousarviossa ainoastaan kolmen pääluokan, valtiovarain-, opetus- sekä sosiaali- ja terveysministeriön, loppusumma on suurempi kuin velanhoitokustannukset.

Kunnat ovat erittäin tärkeitä työllistäjiä. Niiden vaikeudet heijastuvat välittömästi kokonaistyöttömyyteen ja työllisyyteen. Nyt kunnat val-

mistelevat leikkauslistoja, koska kunta-valtiosuhdetta ei ole kyetty vakauttamaan eikä kuntien taloudellista asemaa turvaamaan. Kuntasektori joutuu tulevaisuudessa entistä enemmän kilpailemaan työvoimastaan, joten nyt tehtävät leikkaukset kostaavat tulevaisuudessa.

Korkeaan nuorisotyöttömyyteen täsmäläakeit

Nuorten työttömyys paheni keskimääräistä työttömyyttä nopeammin. Myös virta pitkäaikaisyöttömyyteen kasvaa. Varsinkin nuorten kohdalla tarvitaan nopeita ja massiivisia toimia, jotta uusia ikäluokkia ei syrjäydy työelämästä ja yhteiskunnasta. Nuorten työttömyyden kasvu on voimakkaasti sukupuolivalikoivaa, sillä nuorten miesten työttömyys on liki kaksinkertainen nuoriin naisiin verrattuna. Viimeisimmän työllisyyskatsauksen mukaan nuoria, tilastoituja työttömiä oli 34 000 henkeä.

Hallituksen ilmoittama lisäpanostus nuorten työttömyyden torjuntaan on osin tyhjän päällä, sillä osa panostuksesta ilmoitetaan lisäyksenä, vaikka se ei sitä ole. Määräraha ei kasva, jos työmarkkinatuki maksetaan ns. passiivisen tuen sijasta aktiivisena tukena, jonka päälle lisätään yläpitokorvaus. Todellinen lisäyksen on vain korotusosan suuruinen, eikä lisäyksiä pitäisi laskea työmarkkinatukea lainkaan.

Myös nuorten työpajat tarvitsevat lisätukea. Niiden avulla on kyetty tehokkaasti ja mielekkäästi löytämään nuorille koulutus- ja harjoittelumahdollisuuksia ja myös oikeaa palkkasuhteessa tehtävää työtä.

Työllisyyspoliittiset siirtomenot investointeihin riittämättömiä

Työllisyyspoliittisilla investoinneilla on saatu jalkeille sellaisia hankkeita, jotka ovat sysänneet liikkeelle muita investointeja ja kehittämisohjelmia. Panos-tuotossuhteeltaan oikein kohdistettu investointiavustus tuottaa kaikkein eni-

ten ja luo ennen kaikkea pysyviä työpaikkoja. Investointiavustuksilla on kyetty laajentamaan ja monipuolistamaan elinkeinoelämää juuri niillä alueilla, joilla ongelma on yksityisen sektorin kapeus.

Talousarvioesityksessä työllisyysperusteisiin investointeihin tarkoitettu määräraha, 17 miljoonaa euroa, on aivan liian pieni. Määräraha pitäisi moninkertaistaa ja kohdistaa pysyvän massatyöttömyyden ja äkillisen rakennemuutoksen alueiden investointien tukemiseen sekä korvaavien työpaikkojen synnyttämiseen.

Työllistämisen-, koulutus- ja erityistoimien määrärahaa korotettava

Suoriin, henkilöihin kohdistuviin toimiin talousarviossa on varattu 530 miljoonaa euroa. Määrä alenee 58 miljoonaa euroa korkeasta työttömyydestä huolimatta. Taso on riittämätön, koska työtöntä kohden laskettu panostus laskee.

Tulevan vuoden lisätalousarvioiden varaan ei voi paljon laskea. Eduskuntavaalien jälkeen muodostettavan hallituksen ohjelma on täysin arvailujen varassa. Jo nyt me olemme myöhässä pitkittävän työttömyyden ongelmien torjunnassa.

Työttömyyden aikaiseen perusturvaan taso- korotus

Hallituksen ohjelman johdantoluvun mukaan kansalaisten perusturva on vahvistettava. Suuri osa työttömistä elää peruspäivärahan tai työmarkkinatuen varassa. Pääministeri Vanhasen kummankaan eikä myöskään Kiviniemen hallituksen aikana työttömyydenaikaiseen perusturvaan tule tasokorotusta. Ei, vaikka työttömyys on suomalaisen köyhyyden suurin yksittäinen syy. Reaalisesti peruspäiväraha ja työmarkkinatuki eivät ole nousseet vuodesta 1995 käytännössä lainkaan.

Hallituksen valinnat syventävät köyhyyttä ja lisäävät syrjäytymistä. Siksi esitämme, että työttömyyden aikainen perusturva (peruspäiväraha ja työmarkkinatuki) korotetaan 750 euroon kuukaudessa. Se heijastuu myös ansiosidonnaisella työttömyysturvalla elävien tilanteeseen ja nos-

taa erityisesti osa-aikaisten ja pätkätyöntekijöiden työttömyysturvan tasoa.

Kolmannen sektorin toimintaedellytykset tulee turvata

Työvoimapalvelulakia uudistettiin keväällä 2010. Kolmannen sektorin toimintaedellytykset ovat lain tulkintojen pohjalta kaventumassa oleellisesti, ja pitkäaikaistyöttömien asema vaikeutuu koko ajan työmarkkinoilla. Yleishyödyllisinä organisaatioina toimivat yhdistykset ja säätiöt ovat joutuneet vaikeuksiin de minimis-tulkintojen vuoksi. Julkisen tuen osuus yrityksille ja yhteisöille on rajoitettu kolmen vuoden jaksossa 200 000 euroon, jolloin normaalilla palkkatuella työskentelevien määrää on jouduttu merkittävästi pudottamaan. Tämä on merkinnyt toiminnan lopettamisuhkaa ja myös monien, pääasiassa työttömien yhdistysten ylläpitämien toimintojen lopettamista. Ryhmäpoikkeusasetus mahdollistaa edelleen vajaatyökykyisten työllistämisen, mutta palkkatuen maksimimäärät ovat pudonneet. Monille kolmannen sektorin toimijoille vaatimus 50 %:n omasta rahoitusosuudesta on täysin mahdoton toteuttaa. De minimis-tuen sääntöjä sovelletaan myös yrityksiin, ja näin ollen myös palkkatuella edelleen sijoitettujen valmentautujien mahdollisuudet sijoittua yrityksiin vähenevät.

Viime vuosina työvoimapolitiikan painopistettä on siirretty lähemmäs avoimia työmarkkinoita, jolloin yritysten rooli työharjoittelun ja palkkatuetun työn järjestämisessä on kasvanut. Sosiaalisen työllistämisen kentän toimijat ovat myös kiinteässä yhteistyössä yritysten kanssa ja pyrkivät siirtämään valmentautajat työelämään. Viimeaikaiset lakimuutokset ja toimet ovat vaikeuttaneet huonossa työmarkkina-asemassa olevien tilannetta, ja uhka on, että työelämän epätaasa-arvoisuus edelleen syvenee ja pitkäaikaisyöttömien sekä vailla ammatillista koulutusta olevien mahdollisuudet päästä työmarkkinoille häviävät kokonaan. Mikäli työvoimapalvelulain tulkintaa ei saada vastaamaan arjen todellisuutta, maastamme katoaa tuhansia tukityöpaikkoja koko kolmannen sektorin kentältä.

Kilpailuneutraliteettiin vetoaminen ei tunnu mitenkään perustellulta, kun yrittäjähdistykset ja -järjestöt kautta linjan ilmoittavat, ettei kolmannen sektorin toiminta ole vääristänyt kilpailua.

Kolmannen sektorin organisaatioiden työllistämistoiminta on vaakalaudalla. Suomella ei ole varaa menettää yhtään toimijaa, joka huolehtii heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistämisestä, joten kolmannen sektorin toimintaedellytykset on turvattava niin taloudellisesti kuin lainsäädännöllisestikin.

Telakkateollisuuden ja Varsinais-Suomen työllisyyden tukeminen

Valtion kevään 2010 lisäbudjetissa päätetyt innovaatio- ja ympäristötuet sekä julkisesti tuetut luotto- ja takuujärjestelyt ja telakoiden rakennusaikaisen rahoituksen järjestäminen Finnvera Oyj:n ja Vientiluotto Oy:n toimenpitein eivät ole riittäneet alushankintojen saamiseksi laivanrakennusteollisuutemme suurimpaan yksikköön, STX:n Turun telakalle. Näkymiä kuitenkin edelleen on; mm. varustamoyhtiö Viking Line on jatkanut neuvotteluja uusista laivatilauksista tarjouksia tehneiden telakoiden, kuten STX Finlandin Turun telakan, kanssa.

Finanssikriisin seurauksena lamaantunut kysyntä on ajanut koko Euroopan laivanrakennusteollisuuden rakennekriisiin. Työttömyys on jo nyt 50 prosentin luokkaa. Käynnissä olevassa pudotuspelissä Suomen laivanrakennusteollisuuden jatkuminen on vakavammin uhattuna kuin koskaan. Tämän vuoden loka-marraskuun vaihteessa Turun telakalla luovutetaan viimeinen tilauskantaan kuuluva suurristeilijä. Vuodenvaihteessa Varsinais-Suomessa on työttömänä yli 10 000 laivanrakentajaa. Suorat ja välilliset vaikutukset heijastuvat laajasti muualle Suomeen ja erityisen rajuina Turun seutukunnan julkiseen talouteen.

Hallituksen budjettiesitys vuodelle 2011 ei sillä mitään konkreettisia toimenpiteitä Suomen laivanrakennusteollisuuden auttamiseksi kriisin yli. Jos merkittäviä uudistilauksia ei saada, kä-

sillä on aivan toisenlainen rakennekriisi kuin aiemmin Suomessa millään toimialalla. Suomen valtio ja veronmaksajat ja tietenkin telakatyöläiset joutuvat kantamaan kaikki riskit kansainvälisen teollisuusryhmän STX Business Groupin omistamien suomalaistelakoiden toiminnasta ja mahdollisen alasajon seurauksista mutta seuraamaan sivusta itse päätöksentekoa. Tämä on ollut Suomen valtion omistajapoliittinen linja myös laivanrakennusteollisuuden osalta.

Katsomme, että hallituksen on

- ryhdyttävä pikaisesti toimenpiteisiin laivanrakennusteollisuuden korvaamattoman osaaamisen ja työllisyyden turvaamiseksi Suomessa; tarvitaan laivanrakennuksen innovaatiotuen ja ympäristötuen jatkamista,

- valmisteltava uusia rahoitusinstrumentteja kotimaisten alushankintojen rahoittamiseksi,

- luotava tehokas tukiohjelma Turun seutukunnan ja koko Varsinais-Suomen työllisyyden ja kuntien talouden tukemiseksi,

- vauhditettava valtion omistamien yhtiöiden investointisuunnitelmien, mm. Neste Oilin ja Gasumin voimala- ja maakaasuhankkeiden, toteuttamista Turun seudulla,

- asetettava tukien ehdoksi korkea kotimaisuusaste ja kotimaisen ammattityövoiman työllisyydestä huolehtiminen,

- käynnistettävä kansallinen kehittämisohjelma Suomen ja Venäjän välisen telakka- ja offshoreyhteistyön ja siihen liittyvän tuotanto-yhteistyön vauhdittamiseksi.

Esitämme, että valtion vuoden 2011 talousarvioon lisätään 30 000 000 euroa laivanrakennusteollisuuden innovaatio- ja ympäristötukeen sekä Varsinais-Suomen ja erityisesti Turun seutukunnan työllisyyden tukemiseen.

Todellisen tilaajavastuun toteuttaminen

Euroopan unionin perusperiaatteisiin kuuluu työvoiman vapaa liikkuminen. Sen myötä miljoonat työntekijät ovat siirtyneet töihin toiseen EU-maahan. Suomessa on tänäkin vuonna kymmeniä tuhansia muista EU-maista töihin tulleita. Työ- ja elinkeinoministeriön mukaan EU:n ulko-

puolelta tulleita, ensimmäisen työluvan saaneita ulkomaalaisia työntekijöitä on Suomessa työskennellyt tänä vuonna noin 6 000.

Tilastokeskus arvioi, että Suomessa on vuosittain tilapäisiä ulkomaalaisia työntekijöitä noin 35 000—45 000, mihin eivät sisälly Pohjoismaista tulleet tilapäiset työntekijät. Nyt hallitus on esittämässä myös EU:n ulkopuolelta tulevien työntekijöiden osalta työluvan tarveharkinnasta luopumista.

Ongelma on se, etteivät ulkomaalaisille työntekijöille maksetut palkat ja muut työehdot ole läheskään aina vastanneet suomalaisia työehtosopimuksia. Tämä on väärin ulkomaalaisia työntekijöitä kohtaan. Ulkomaalaisille työntekijöille maksetut matalapalkat muodostavat uhan myös oman maamme työntekijöiden työehdoille. Siksi työehtojen valvontaa tulee tehostaa. Tähän pääsemiseksi pitää tilaajan velvollisuuksia täsmentää tilaajavastuulaissa.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä on tehnyt lakialoitteen tilaajavastuulain muuttamisesta. Aloitteen mukaan tilaaja ja pääurakoitsija olisivat yhteisvastuullisesti aliurakoitsijan tai työ-

voiman vuokrausyrityksen kanssa vastuussa koko urakkaketjun yritysten palkkasaatavista, palkan sivukuluista, työeläkemaksuista ja ennakoveroista. Lisäksi luottamushenkilöille ja ammattiliitoille annettaisiin asianosaisasema, ja mahdollisuus vaatia oikeudessa työnantajaa noudattamaan velvoitteitaan. Ammattiliittojen tiedonsaantimahdollisuudet lisääntyisivät, ja niiden mahdollisuudet ajaa työntekijöiden ja toimihenkilöiden etuja paranisivat. Aloite on osa vasemmistoliiton harmaan talouden vastaista toimenpideohjelmaa.

Esitämme, että valtion vuoden 2011 talousarvioon lisätään 5 000 000 euroa harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaan, jotta tilaajan vastuu toteutuu, valvonta tehostuu ja rikostutkinnan ja syyttäjätoiminnan resurssit turvataan.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

Helsingissä 15 päivänä lokakuuta 2010

Markus Mustajärvi /vas
Merja Kyllönen /vas
Jyrki Yrttiaho /vas

ERIÄVÄ MIELIPIDE 2

Perustelut*Yleistä*

Ensi vuoden talousarviossa sosialidemokraatit panostaisivat hallitusta enemmän työllisyyteen ja talouskasvun tukemiseen. Tekisimme työllisyyspanostuksia yhteensä noin 400 miljoonalla eurolla. Tästä 225 miljoonaa euroa ohjaisimme mm. telakkateollisuuden pelastamiseen, teiden ja rautateiden ylläpitoon sekä osaamisen vahvistamiseen. Suoriin työllistämistoimiin panostaisimme lähes 200 miljoonaa. Tästä 120 miljoonaa käyttäisimme nuorisotyöttömyyden hoitoon. Lisäksi vahvistaisimme työllisyyttä ohjaamalla lisämäärärahoja vuokratalojen lisärakentamiseen, homekoulujen korjaamiseen sekä kuntien valtionosuuksien lisäämiseen. Panostuksemme edesauttaisivat työpaikkojen syntymistä niin, että avointa työttömyyttä saataisiin vähennettyä arviolta noin 30 000 hengellä.

Työllisyysmäärärahoja ei tule leikata korkean työttömyyden aikana

Pitkäaikaistyöttömyyden kasvu on hälyttävää. Viimeisimmän työllisyyskatsauksen mukaan yli vuoden työttömänä olleiden määrä oli kasvanut vuoden takaiseen verrattuna liki 40 %. Maakunnittain tarkasteltuna pitkäaikaistyöttömien määrä on kasvanut esim. Varsinais-Suomessa 75 prosentilla viime vuodesta.

Nuorten työttömien määrä on edelleen yli 30 000. Työ- ja elinkeinoministeriön mukaan työttömyys pysyttelee ensi vuonna 8,2 prosentissa. Tästä huolimatta hallitus esittää työvoimapolitiikan rahoitusta leikattavaksi 60 miljoonalla eurolla verrattuna vuoden 2010 lopulliseen tasoon. Määrärahojen taso on tähän nähden alimitoitettu. Liian niukka työllisyysmäärärahojen mitoitukset merkitsee ongelmia työttömien palveluissa: jos määrärahat loppuvat kesken vuoden, tulee työllistämistoimenpiteisiin turhia katkoksia ja tavoitteet saada työvoimapalvelujen asiak-

kaat takaisin mm. avoimille työmarkkinoille ja koulutukseen heikkenevät. Leikkausta määrärahoihin ei tule tehdä, vaan määrärahoja työllistämistoimiin on päinvastoin lisättävä.

Palveluiden tehostamista varten on työ- ja elinkeinotoimistoille myös varmistettava riittävät henkilöstöresurssit.

Viime vuosien aikana työvoimapolitiikan painopistettä on muutettu niin, että yritysten rooli työharjoittelun ja palkkatuetun työn järjestämisessä on kasvanut. Tämä linjaus kuitenkin vaikeuttaa huonossa työmarkkina-asemassa olevien tilannetta. Vaarana on epätasa-arvoisuuden syveneminen, kun pitkään työttöminä olleiden ja vailla ammatillista koulutusta olevien mahdollisuudet päästä työmarkkinoille hiipuvat lähes kokonaan.

Työttömänä on edelleen yli 30 000 nuorta. Käsittämättömältä tuntuu, että hallitus näin korkean nuorisotyöttömyyden vallitessa ilkeää esittää leikkausta työpajojen ja etsivän nuorisotyön määrärahoihin.

Nuorten syrjäytyminen on estettävä. Työttömille nuorille tulee taata heille kuuluva yhteiskuntatakuu eli mahdollisuus kolmessa kuukaudessa työttömyyden alkamisesta työ-, koulutustai harjoittelupaikkaan. Nuorisotyöttömyyteen on otettava nollatoleranssi ja varattava ensi vuoden budjettiin tätä varten riittävät määrärahat. Esitämme merkittävää taloudellista lisäpanostusta työllistämistoimiin. Nuorisotyöttömyyden kitkemiseen osoittaisimme työvoimapolitiikan määrärahoihin 60 miljoonan euron korotusta sekä kunnille 60 miljoonaa euroa.

On myös harkittava lain muuttamista työharjoittelun keston suhteen. Uuden työmarkkinatulkinnan mukaan kunta katsotaan yhdeksi työnantajaksi, eikä työharjoittelu kunnan työpajassa näin ollen ole enää mahdollista kuuden kuukauden harjoittelun jälkeen. Ei ole voitu osoittaa, että työharjoittelun väärinkäyttö olisi mittava ongelma.

Tämän vuoden toukokuussa voimaan tulleita de minimis -säännöksen ja ryhmäpoikkeusasetuksen pohjalta muutettuja työvoimapalvelulain säännöksiä tulkitaan eri ELY-keskusten alueilla toisistaan eriävästi. Kirjavat tulkinnat luovat epävarmuutta yhdistysten toimintaympäristöön. Säännökset ovat jo nyt vaikeuttaneet kolmannen sektorin työllistämistoimintaa niin, että se on menettämässä tuhansia työpaikkoja. Nämä menetykset siis kohdentuvat kaikkein vaikeimmasa työmarkkina-asemassa oleviin ihmisiin. Vähintä mitä voidaan tehdä, on saattaa ministeriön ohjeistus maan kattavaksi ja oikeudenmukaiseksi.

Virallisten työttömyyslukujen lisäksi kaikkien tilastojen ulkopuolella arvioidaan olevan jopa noin 60 000 nuorta. Heistä useat elävät toimeentulotuen varassa, ilman ammattitutkintoa. On suuri vaara, että ulkopuolisuuden kokeminen ajaa nuoren lopullisesti työn ja koulutusuran ulkopuolelle. Työttömyyttä ja syrjäytymistä nuorten kohdalla on erityisen tärkeää ehkäistä, sillä työttömyys on nuorelle vakava riski myös mielenterveyden kannalta.

Niin ikään pitkäaikaistyöttömyyden katkaisun on kuuluttava keskeisesti työvoimapolitiikan tavoitteisiin ensi vuonna. Vaarana on, että nyt pitkään työttömänä olleista monet ajautuvat kokonaan työmarkkinoiden ulkopuolelle. Pitkäaikaistyöttömien työllistymisen tukemiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi heille on luotava pitkäkestoisia tuettuja työmahdollisuuksia ja lisästävä koulutustoimenpiteitä. Sekä valtion että kunnan on kannettava vastuu pitkäaikaistyöttömien aktivoinnista. Lisäksi työhallinnon on tarkistettava, ettei työllistämistoimissa ja työvoimakoulutuksessa syrjitä ikääntyneitä. Pitkäaikaistyöttömien osuutta työvoimakoulutuksessa olevista tulee nostaa. Myös työttömyysturvan ns. lisäpäivien piirissä oleville on tarjottava tehostetusti työllistymistä edistäviä palveluja, kuten sosiaalitupossa on sovittu.

On myös kiinnitettävä huomiota työvoimapolitiittisen koulutuksen laatuun. Nykyisen työvoimakoulutuksen hankinnassa korostuu liikaa tarjottavan koulutuksen hinta ja laatusuhteiden painoarvo on liian pieni. Yksilöllisyyttä koulutuk-

sisssa tulee lisätä ja pyrkiä koulutuksen vaikuttavuuden parantamiseen.

Myös kuntouttavan työtoiminnan laatuun on panostettava nykyistä enemmän mm. ehtoja joustavoittamalla. Muun muassa työtoiminnan keskeyttämisestä ei tulisi aiheutua kuntoutujalle karenssia silloin, kun hänet todetaan tehtävään sopimattomaksi tai työtoiminta heikentää hänen kuntoutumistaan. Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuneen mahdollisuus päästä työtoiminnasta eteenpäin palkkatuettuun työhön on turvattava ja kohdennettava resursseja työttömien terveydenhoitoon.

Työurien pidentäminen vaatii Työterveyslaitoksen ja työsuojelun resurssien turvaamista

Budjettiesityksessä luetellaan Työterveyslaitokselle huomattavan paljon haasteellisia tehtäviä, jotka liittyvät keskeisesti työurien pidentämiseen. Koska kuluvan vuoden budjettiin tehtiin Työterveyslaitoksen määrärahoihin pysyvä kahden miljoonan euron tasoleikkaus, säilyy resurssien niukkuus myös ensi vuonna. Työurien pidentäminen merkitsee suurta yhteiskunnallista tilausta Työterveyslaitoksen tutkimukselle ja tutkimusperustaiselle kehittämistyölle. Sen vuoksi laitokselle tulee taata pitkäjänteiset toiminnan edellytykset. Jotta työelämässä jaksetaan jatkaa nykyistä kauemmin, tarvitaan entistä merkittävämpiä panostuksia työ- ja toimintakyvyn ylläpitämiseen sekä työhyvinvoinnin edistämiseen.

Työsuojeluviranomaiset tekevät tärkeää työtä työehtojen valvonnassa ja harmaan talouden kitkemisessä, työtapaturmien ehkäisemisessä ja työhyvinvoinnin edistämisessä. Hallituksen esittämässä määrärahoissa työsuojeluviranomaisten ensi vuoden toimintamenoihin on vaje. Yhdymme valiokunnan lausunnossa esitettyyn kantaa, jonka mukaan työsuojelun palkkausmenojen varten tarvittava lisämääräraha on lisättävä budjettiin. Katsomme kuitenkin myös, että huomioiden työsuojeluhallinnon tavoitteet lisätä työpaikoille tehtäviä tarkastuksia 50 % vuoteen 2011 mennessä (pitäen lähtötasona vuotta 2006) ja parantaa niiden vaikuttavuutta sekä työtapaturmien 40 prosentin vähentämistavoite on työ-

suojelutarkastajien määrää lisättävä. Sosialidemokraatit ovat esittäneet vaihtoehtobudjetissaan tähän lisärahoitusta.

Työttömyyspäivärahoja ja asumistukea korotettava ja pienituloisten verotusta kevennettävä

Työttömyyspäivärahoja on korotettava toimeentulotukiriippuvuuden vähentämiseksi. Työmarkkinatuen tarveharkinta on poistettava ja yleisen asumistuen rakennetta, tasoa ja tulo-rajajoja par-

nettava. Kunnallisverotuksen perusvähennyksen määrä on korotettava 3 000 euroon. Näillä toimilla kohenisi mm. työttömien ja lapsiperheiden toimeentulo. Parannukset kannustaisivat osaltaan myös työhön.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 15 päivänä lokakuuta 2010

Jukka Gustafsson /sd
Katja Taimela /sd

Merja Kuusisto /sd
Esa Lahtela /sd